

УДК 111.1:130.2:165.0

Дмитро Михайлов
ФІЛОСОФІЯ ТЕХНІКИ М. ГАЙДЕГГЕРА
ТА СУЧАСНІ ПОСТАНТРОПОЛОГІЧНІ СТУДІЇ

*У статті проаналізовані головні аспекти філософії техніки Мартіна Гайдеггера. У німецького мислителя сутність техніки розкриває себе як *Geshtel* (висвітлення). Осмислення феномена техніки як висвітлення суті буття стає одним із ключових концептуальних топосів, який уможливує підійти до осмислення проблеми постлюдини. Звернення до філософії техніки М. Гайдеггера допоможе прояснити деякі тенденції постантропологічного осмислення суб'єкта, виявивши не лише конкретно-наукові, а й філософські витоки проблематики постлюдини.*

Ключові слова: *техніка, постантропологія, постлюдина, буття, суб'єкт*

D. Mykhailov
PHILOSOPHY OF TECHNOLOGY OF MARTIN HEIDEGGER
AND MODERN POST-ANTHROPOLOGICAL STUDIES

The main point of our research dwells in philosophical problem of technology and its interpretation in the philosophy of the second half of XX century. This cogitative topos considered in context of the late Heidegger's conception of technology. Even more we are trying to investigate the philosophical problem of technology not only by referencing to late Heidegger thoughts, but we sample to show an intellectual connection between ideas of the German thinker with the modern form of philosophical anthropology which is usually called as: «Post-anthropology». In general we are trying to show, that in the philosophy of Heidegger we can scare up a peculiar source of understanding the problem of posthuman and find a key to the main problems of modern Post-anthropology.

Undoubtedly, the main imminence of our age can be formulated in such statements as: «We shape our tools, thereafter they shape us». This statement becomes the general credo for Post-anthropology during last 20 years.

The main philosophical questions, which appear within this stream, are connected with identity of a subject, its main features and variations. Post-anthropology is trying to investigate the emergence of a new human being, who is usually called «Posthuman». The posthuman is indicates a new era in the human civilization, as it combines old human features with new technological elaboration. As a result, a person becomes a unique symbiosis of vital specifications and technological innovation. However, a human in post-anthropology located between two ontological states: vital and natural on one hand, and technological on the other.

Another important point of our investigation is the ontological comprehension of the technology as it appears in the philosophy of Heidegger. Such idea became more and more relevant in the modern post-anthropological discourse. The concept of ontological understanding of technology became the «starting point» on the way of consideration of «posthuman» in modern philosophical anthropology.

Key words: *technology, posthuman, being, ontology, post-anthropology, subject.*

Михайлов Д.
ФИЛОСОФИЯ ТЕХНИКИ М. ХАЙДЕГГЕРА
И СОВРЕМЕННЫЕ ПОСТАНТРОПОЛОГИЧЕСКИЕ СТУДИИ

*В статье предоставлен анализ главных аспектов философии техники Мартина Хайдеггера. У немецкого мыслителя сущность техники раскрывается как *Geshtel* (просветление). Осмысление феномена техники как просветления сути бытия становится одним из ключевых концептуальных топосов, с помощью которого можно подойти к осмыслению проблемы постчеловека. Аппеляция к философии техники М. Хайдеггера может прояснить некоторые тенденции постантропологического осмысления субъекта, эксплицировать не только конкретно-научные, а и философские истоки проблематики постчеловека.*

Ключевые слова: *техника, постантропологія, постчеловек, бытие, субъект.*

Поняття техніки існувало від самого зародження філософського мислення та постійно було «включено» у філософсько-антропологічну рефлексію європейської цивілізації. Очевидно, що техніка як інструмент осягнення сущого змінювала свої форми актуалізації протягом усієї історії людства. Технічні засоби, що поставали у досвіді суб'єкта від століття до століття, трансформували й удосконалювали умови власного «поставання». Зрештою вся історія техніки відкривається для нас як «гераклітівський» рух змін, де можна виділити лише одну закономірність – наявність перманентної трансформації, оновлення світу людини.

Проте, незважаючи на таку форму існування і реалізації техніки. ми неодмінно маємо говорити про сутність техніки як базовий момент, що уможливує прояснення та просвітлення об'єктивності, у

межах якої існує суб'єкт. Осягнути сутність техніки і, відповідно, побачити її першопричину й останню мету – це і є завдання, яке ставили перед собою філософи протягом усієї історії європейської думки.

Можна зазначити, що філософська рецепція сутності техніки виходить на новий рівень осягнення буття. Якщо висловлювати цю максиму точніше, то можна сформулювати її таким чином: техніка перетворюється на унікальний конструкт реалізації буття; техніка у своїй сутності є гранично «нетехнічним» поняттям. Ця думка рефреном проходить у працях багатьох філософів ХХ ст. Акт її філософського осягнення являє собою момент драматичного руху думки – від осмислення об'єктивних форм реалізації технічного до спроби зануритись у суть техніки як невід'ємного феномена людського буття.

Перша половина ХХ ст. подарувала абсолютно унікальну плеяду філософів, які спромоглися реалізувати й об'єднати у власному філософуванні доволі широкий спектр різноманітних проблем, що прямо чи опосередковано пов'язані з технікою.

Головним науковим контекстом нашої праці є проблематика людини у постантропологічному дискурсі. Цей дискурс, своєю чергою, первинно зумовлений своєрідною діадою «людина – особистість», з одного боку, і діадою «техніка-технологія», з іншого боку. Попри те, що між цими концептами (людина – особистість; техніка – технологія) існує зв'язок, все ж є певні відмінності, оскільки як людська особистість, так і технологія передбачають формування певних структурних залежностей між людиною і її світом, а також між технікою та її ефективним (що передбачає надання людиною технічним засобам певного мети) застосуванням людиною в межах свого світу. Відтак ця первинна пресупозиція трансформувалась, або, точніше сказати, зумовила появу феномена, що з часом отримав назву «Постлюдина». У сучасному постантропологічному дискурсі існує широкий спектр різноманітних визначень цього поняття, і всі вони так чи інакше констатують глибоке усвідомлення цінності техніки у реалізації онтологічної місії людини. Тому, на нашу думку, саме завдяки намаганням осмислити сутність техніки ми зможемо впритул наблизитись до усвідомлення концепту «Постлюдини».

На перших етапах осмислення «Постлюдства» проблематичним здається існування зв'язку між сучасною постантропологією і філософією техніки Мартіна Гайдеггера. Цей зв'язок не є очевидним, водночас, на наше переконання, його не варто розглядати як щось визначальне для постантропологічних студій на початковому етапі їхнього розгортання. Але з часом почали все більше звертати увагу на існування зв'язку між «новою антропологією» та концепцією техніки Гайдеггера. І навіть відома теза німецького філософа щодо того, що техніка за своєю сутністю не нічим іншим як способом виявлення буття, виведення його з потаємності в «просвіт істини» – стала однією з важливих філософських передумов сучасного постантропологічного дискурсу.

При цьому варто пам'ятати, що постантропологія бере до уваги не лише цю ідею автора «Буття і часу», не менш важливим є дослідження того, яким чином відбувається перехід від одного антропологічного статусу людини до іншого – постлюдини. А це пов'язано не лише з технікою, а радше з трансформацією людської суб'єктивності. Зрозуміло, що процес такої антропологічної трансформації безпосередньо корелює з феноменом техніки, але не в її інструментальному сенсі, як в онтологічному плані. У цьому контексті можна зазначити, що саме усвідомлення сутності техніки зумовлює перехід людини від одного концептуального статусу до іншого, що тісно пов'язано з трансформацією людської суб'єктивності. Сучасна американська дослідниця Кетрін Хейлз таким чином визначає цей процес: «Якщо припустити, що сутність людини полягає у свободі від волі Іншого, то постлюдина наділяється префіксом «пост» не через те, що вона позбавлена такої свободи, а через те, що немає апріорного визначення індивідуальної свободи і її відмінності від свободи Іншого. Сутнісна характеристика постлюдини включає у себе акт конструювання суб'єкта, і не може зводитись винятково до наявності неорганічних компонентів у людській тілесності» [6, с. 4]. Це допомагає більш уважніше придивитися до кількох важливих для постантропології компонентів. Перший компонент, на чому акцентує увагу К. Хейлз, це зв'язок людської особи з свободою. Відтак, це відсилає нас до екзистенційної свободи як моменту реалізації особистості. Проте американська дослідниця зазначає, що постлюдина так само є носієм свободи, але ця свобода у її розумінні трансформується у дещо завуальоване, потаємне для самої особистості. У будь-якому разі, ми змушені констатувати той факт, що сутність постлюдини перебуває у потаємності для неї самої. Можна зазначити, що її буття знаходиться у полі потаємного, і мета постлюдини полягає в акті виведення власної суті з потаємності у простір непотайного. Цей акт реалізується у трансформації суб'єкта, де активну участь бере техніка, або точніше – спосіб її осмислення.

Це висвітлює другий компонент постантропології – для цієї доктрини постлюдина постає у процесі трансформації людської суб'єктивності. Завдяки цьому постлюдина намагається висвітлити власну суть і одночасно актуалізувати її у персональному способі буття.

Сучасна дослідниця Франческа Феррандо дає таке визначення зв'язку між людиною і технікою: «Нерозривний зв'язок між людиною і технікою необхідно розглянути не лише крізь призму антропологічного статусу, але також і онтологічного. Сутність техніки, у контексті постлюдства, може бути більш наочно усвідомлена за допомогою статті М. Гайдеггера «Питання про техніку»... Постлюдина сприймає техніку виключно у модусі висвітлення» [8, с. 29]. Отже, італійська дослідниця вбачає безпо-

середній зв'язок між усвідомленням сутності техніки у філософії М. Гайдеггера і розумінням техніки у сучасних постантропологічних студіях. Чому ми можемо говорити про те, що техніка – це відповідний спосіб виявлення? І що саме перебуває у полі цього виявлення?

Якщо відштовхуватись від визначення Ф. Феррандо, то потрібно наголосити на одній сутнісній рисі, яка і створює відповідну кореляцію двох векторів філософської думки. Техніка для постлюдини – це не просто інструментальний сегмент, що використовується винятково в утилітарних цілях. Для постлюдини техніка постає як онтологічний конструкт. Але як треба розуміти зв'язок техніки і онтології? Дослідниця недаремно звертається до праці М. Гайдеггера «Питанні про техніку», оскільки саме в цьому тексті мислитель проголошує тезу про буття, яке виявляє себе в техніці, її сутності. Тим самим сутність техніки перетворюється на гранично онтологічне поняття, яке пов'язане з «Dasein» та способами осягнення ним власного буття. Це інтелектуальний топос, з яким нам доведеться зіштовхуватись у подальшому все частіше, адже він перебуває у самому центрі як проблематики постантропології, так і проблеми техніки. Обидва аспекти нерозривно зв'язані між собою і доповнюють один одного, створюючи відповідний контекст, крізь призму якого ми можемо побачити сутність постлюдини у різноманітних формах людського буття.

Другий важливий нюанс може бути підсумований у твердженні: «Технологія – це спосіб виявлення. Постлюдина сприймає технологію винятково як модус висвітлення». Про яке виявлення тут йдеться і чому саме це поняття використовує у своїй статті сучасна дослідниця постантропології. Нагадаємо, що в оригіналі М. Гайдеггер використовує термін «Gestell», який може перекладатись у різноманітний спосіб, але у будь-якому разі це слово зберігає ідею виявлення, висвітлення. «Gestell», це дещо, що допомагає відкрити суть цілком унікально. Цей спосіб полягає у виведенні буття із потаємного у не-потайне, і це момент унаочнення суті у її проявленні. Саме у такому висвітленні М. Гайдеггер вбачає сутність техніки. Завдяки цій тезі стає більш зрозумілим онтологічний характер техніки, який, на думку філософа, пов'язує людину з буттям у моменті актуалізації суті техніки.

Після такого окреслення основних концептуальних топосів нашої роботи варто звернутись до більш глибокого осмислення проблематики сутності техніки у М. Гайдеггера та у сучасних постантропологічних студіях.

Мартін Гайдеггер назавжди залишиться в історії світової думки як один із найбільш неоднозначних і водночас найгеніальніших мислителів сучасності. Глибина думки М. Гайдеггера та цілісність його філософської системи продовжує вражати своєю глибиною. Центральним питанням його філософування було питання про буття. Ми зосередимо свою увагу на поглядах мислителя, що були присвячені філософії техніки. Спробуємо продемонструвати, що розуміння М. Гайдеггером сутності техніки вплинуло на поступ усієї філософської думки другої половини ХХ ст. Постантропологія, що перебуває у фокусі нашого дослідження, сформувалась не лише під впливом різноманітних наукових ідей, а й філософських пошуків сучасності. Ідеї М. Гайдеггера відіграли провідну роль у формуванні нових підходів до вивчення людини. Причому кореляція між постантропологією та ідеями Гайдеггера існує на глибинному рівні, і часто залишається не поміченою. Ми спробуємо проаналізувати кореляцію між цими векторами осмислення людини, її буття.

Перший крок нашого дослідження полягатиме в осмисленні тих ідей, які пов'язані з проблемою сутності техніки у висвітленні М. Гайдеггера. Другий крок допоможе з'ясувати вплив філософії техніки на сучасну постантропологію. За останні роки в академічних колах з'явилися дослідження, що наочно демонструють, що саме в контексті розуміння сутності техніки й можна побачити справжній зв'язок між філософією техніки та кіберантропологією. І зрозуміти цей зв'язок стало можливим завдяки філософуванню М. Гайдеггера.

Перше, на що б ми хотіли звернути увагу в контексті філософії М. Гайдеггера, це безпосередній зв'язок поняття техніки з буттям. Тобто німецький мислитель відверто констатує онтологічність зв'язку між цими феноменами.

Однією з головних проблем, до якої звертається М. Гайдеггер у процесі осягнення феномена техніки, є проблематика «забуття буття». Перебуваючи у просторі «забуття», суб'єкт не лише втрачає зв'язок із самим буттям, він також відмежовується від персонального осмислення сушого в горизонті буття. З огляду на це, М. Гайдеггер вказує на факт граничної онтологічної деградації, у процесі якої особистість не лише відмовляється зануритись у сутність речей, але вона втрачає також простір для усвідомлення світу, руйнує зв'язок між власним буттям та істиною. У цьому контексті варто зазначити, що М. Гайдеггер неодноразово наголошує на кореляції трьох сутностей: людини, техніки, буття. Ось як філософ описує цей зв'язок: «Техніка – це вид розкриття потаємного. Сутність техніки перебуває у полі, де ми маємо місце з розкриттям і його потаємністю, де реалізується Алетейя, істина» [4, с. 312]. Отже, техніка – це спосіб виведення «витвору» із сфери потаємного. А це, своєю чергою, свідчить про кореляцію такого способу виведення зі сферою буття. Саме буття уможливує виведення, розкриття істини, вихід її з потаємності на відкритий простір присутності в осерді людського світу. Це вкрай важливий аспект концепції техніки М. Гайдеггера.

У своєму філософському аналізі М. Гайдеггер вживає термін «Gestell», який можна перекласти як віднайдення. «Gestell», на думку філософа, являє собою одну з найголовніших і засадничих характеристик сутності техніки. «Gestell» передусім має онтологічну природу, адже його метою можна вважати спосіб віднайдення буття. У процесі використання будь-якого інструментально-технічного апарату варто усвідомлювати останню мету (телос), до чого прагне і на що спрямований цей акт.

У таких конотаціях з необхідністю постає питання про роль людини в акті унікального виявлення буття у околі не потаємного. У праці «Питання про техніку» М. Гайдеггер формулює думку про «виклик буття», на який змушена відповісти людина. З огляду на той факт, що людина являє собою не просто якусь самостійну реальність, а є «буттям-у-світі», зумовлює те, що світ і є тією реальністю (а не людиною сама по собі), де постає, розкривається не потаємне. Ця реальність (світ) не потаємного не створена людиною, оскільки світ є спосіб її буття, те місце (топос), де непотаємне виявляється, що зумовлює ту обставину, що людина віднаходить власну сутність. М. Гайдеггер наголошує на тому факті, що поле сущого, яке оточує нас, являє собою структуру не потаємного, що зумовлює те, що світ для кожної людини є чимось зрозумілим і очевидним. Натомість у сфері цієї непотаємності виникає момент виклику потаємного. Останнє, своєю чергою, не може перебувати у стані перманентної очевидності. Людина сама має створювати умови для висвітлення «виклику» буття, в акті якого і відбувається момент виведення потаємного у сферу непотаємного. Ось як німецький філософ описує цей процес: «Хто є виконавцем цього виробництва, за допомогою якого так звана дійсність виходить з потаємного у поле явленого? Очевидно, людина. До якої міри людина, послуговуючись власними силами здатна на таке розкриття потаємного? Людина може, звичайно, тими або іншими способами уявляти, описувати і виробляти ті або інші речі. Незважаючи на це непотаємність, у якій приховує або являє себе дійсність, не є продуктом діяльності людини» [4, с. 315]. Тобто людина віднаходить свою укоріненість у сущому.

У цьому контексті можна побачити зв'язок філософії М. Гайдеггера з антропологічними концепціями сьогодення. Так, сучасний французький філософ-антрополог Бернар Штіглер у своїй праці «Technics and Time» підкреслює, що у сучасному світі, як ніколи раніше, створені умови для сутнісного осягнення феномена техніки [8]. Саме зараз, як вважає філософ, ми опинились у ситуації, яка уможлиблює усвідомити техніку як онтологічний конструкт. Поняття техніки, на думку французького теоретика, є необхідною даністю людського буття, без використання якої зникають умови для реалізації суб'єктивного досвіду. А отже, людина опиняється в ситуації усвідомлення сутності техніки, як радикального чинника власного буття. Саме про це пише М. Гайдеггер, коли стверджує, що сутність техніки розкривається одночасно із висвітленням буття. Тобто техніка як певний онтологічний вимір людини уможлиблює виявити людську сутність. Отже техніка і людина мають між собою фундаментальний зв'язок, який може реалізуватись в акті осягнення буття. Іншими словами, техніка – це поле, в якому людина може почути та виявити «виклик» Буття.

У цій тезі ми впритул наближаємось до розуміння сутності техніки М. Гайдеггером. І це розуміння може бути оформлено у запропонованій нами схемі: «людина-техніка-буття». Тобто це спроба цілісного усвідомлення сутності техніки у її кореляції між головними компонентами нашого досвіду. Почнемо з техніки. Ось як описує її сутність сам філософ: «Тепер дамо назву цьому «виклику», який зосереджує людину на поставленні всього, що виходить з потаємного як те, що перебуває в наявності. Окреслимо це словом «Gestell» (постав, висвітлення)» [4, с. 315]. На думку М. Гайдеггера, сучасна техніка може бути усвідомлена тільки як «Gestell». І знову постає питання – як треба розуміти цей концепт? Для більш наочного усвідомлення цього концепту звернемося до роздумів сучасного дослідника Г. Тарвізіяна, який дає таку інтерпретацію поняттю «Gestell»: «М. Гайдеггер визначає термін «Gestell» як спосіб виявлення, який діє всередині сучасної техніки й одночасно не являє собою нічого технічного. «Gestell» – специфічний спосіб виявлення, що лежить в основі сучасної цивілізації, – пов'язаний з тією непотайністю, відповідно якій у зусиллях сучасної техніки дійсно приходить до виявлення як «наявного стану» [1, с. 140]. Сам термін «Gestell», за словами М. Гайдеггера, являє собою унікальний багаторівневий синтез, що одночасно об'єднує у собі декілька складових. По-перше, у полі Gestell йдеться про співвіднесення між потаємним і непотайним, які перебувають у взаємозалежності. Це сфера реалізації Істини. По-друге, «Gestell» включає у себе місце перебування (топос) людини та її діяльності як способу розкриття потаємного. Але найголовніше, на думку М. Гайдеггера, це те, що Gestell неможливо остаточно вичерпати виключно людською діяльністю, тобто «Gestell» цілковито не розкривається у модусі активного, діяльного втілення, реалізації техніки. Це пов'язано з тим, що в «Gestell» присутнє ще дещо, той «виклик буття», про який йшлося вище. Тобто коли ми говоримо про «Gestell», то тим самим ми одночасно говоримо і про буття. У цьому контексті німецький філософ пише: «У Gestell реалізується непотайність, з огляду на яку, функціонування сучасної техніки розкриває дійсність як ту, що перебуває у наявності. Саме тому вона являє собою не лише людську діяльність, і не лише простий засіб у межах цієї діяльності» [4, с. 318].

Поняття висвітлення є вкрай важливим для постантропологічного дискурсу. Сучасні дослідники вбачають у понятті «Gestell» корінь для осягнення феномена постлюдства. Так, відомий сучасний до-

слідник Гевін Рей, розглядає вплив німецького мислителя на постантропологічні студії з огляду на три ключові аспекти: проект деструкції метафізики, критика антропоцентризму і філософія техніки. Ми не будемо детально зупинятись на перших двох компонентах вчення М. Гайдеггера, натомість спробуємо проаналізувати вплив його вчення про сутність техніки у контексті проблематики потеслюдства. Г. Рей зазначає, що головним сегментом вчення М. Гайдеггера є онтологізація техніки. Дослідник переконаний, що саме у спробі осягнення сутності техніки через призму онтології розкривається не просто щось інструментальне, а сутність людського буття. Ось як Г. Рей описує вплив поняття «Gestell» на сучасну філософську антропологію: «М. Гайдеггер переконаний, що сутність техніки криється не в утилітарному виробництві, а навпаки, у специфічному способі висвітлення світу. У таких конотаціях М. Гайдеггер вводить поняття «Gestell» (enflaming) для прояснення способу, у який сучасна технологія обрамляє і формує досвід людського буття. Демонструючи, що техніка формує і зумовлює наше сприйняття світу М. Гайдеггер наголошує на тому, що людина не контролює техніку, а радше навпаки, буття людини зумовлене способом висвітлення потаємного через звертання до техніки» [7, с. 60]. Автор підкреслює одну з головних проблем сучасної постантропології. Ця проблематика може бути висвітлена крізь призму засадничої дихотомії людського буття і техніки. У М. Гайдеггера ця дихотомія отримує радикально нове формулювання, що й уможливило погляд на проблематику постантропології під кутом зору філософії техніки німецького мислителя. Через техніку людина висвітлює спосіб власного буття, а отже, і його смисл. Саме тому в сутності цього феномена людина реалізовує славнозвісний «поворот до себе», до усвідомлення власної сутності. Цей висновок стає ключовим для проблематики постлюдини.

Визначення поняття «Постлюдини», яке дає сучасна американська дослідниця К. Хейлз, свідчить на користь вищезазначеної тези. Постлюдина, на думку американської дослідниці, це унікальний спосіб трансформації людської суб'єктивності. Отже, суть цієї трансформації полягає в переосмисленні сутності техніки, що потребує також переусвідомлення взаємозв'язку між технікою і людиною. За таких умов, постлюдиною може вважатись суб'єкт, який перебуває у стані перманентної трансформації задля виявлення власного буття. І така трансформація відбувається на основі техніки.

Але у будь-якому разі потрібно враховувати деякі філософські «загрози» такої ситуації. М. Гайдеггер наголошує на небезпеці «заміщення» сутності, коли людина починає сприймати техніку не як унікальний спосіб комунікації з буттям, а як саме буття. Одночасно потрібно враховувати контекст хибного розуміння сутності техніки, коли її можливості підпорядковуються виключно вимогам «інструментального розуму». Адже сприймаючи техніку саме у такому інтелектуальному контексті, ми опиняємось у ситуації неможливості долучитись до її істинної сутності. Саме тому М. Гайдеггер наголошує на тезі, що сутність техніки не є чимось технічним. Забуваючи цей основоположний аспект його філософії техніки, ми тим самим повністю випадаємо з поля усвідомлення зв'язку людини й техніки.

На останніх сторінках своєї праці «Питання про техніку» М. Гайдеггер зупиняється на проблемі місії людини, що є дуже ризикованою справою. Звичайно, на думку філософа, головною місією суб'єкта є розкриття потаємного. У такому розкритті людина починає по-справжньому усвідомлювати сферу непотайного, що оточує її. В акті такого осягнення відбувається справжня онтологічна драма, учасником якої є сама людина, оскільки саме вона є тим сущим, яке здатне виявити потаємне, дати йому шанс стати чимось не потаємним, тобто, важливим, осмисленим для людського буття. Ця місія є гранично ризикованою справою і водночас вона дає шанс для людини виявити своє буття, його справжність. Німецький мислитель щодо цього зазначає: «Саме у Gestell, що межує з небезпекою занурити людину у виробництво, яке нібито є єдиним способом розкриття потаємного, і тим самим штовхає людину на ризик відмови від власної вільної сутності, саме у цій граничній небезпеці дає про себе знати найбільш інтимна, непорушна приналежність людини до здійснення істини – за умови, що ми, зі свого боку, почнемо звертати увагу на сутність техніки» [4, с. 327].

Для М. Гайдеггера сутність техніки і форми її реалізації являють собою унікальну дихотомію ризику і спасіння. У пізній роботі «Поворот» М. Гайдеггер звертається до кореляції між буттям, технікою та людиною. Цю кореляцію філософ розглядає у контексті кількох важливих компонентів. Це передусім поняття безпеки. Саме буття, згідно з М. Гайдеггером і є такою безпекою, суть якої полягає у тому способі, в якому буття відкривається нам у світі. Іншим компонентом, на думку Гайдеггера, є «Gestell», до якого філософ привертає особливу увагу. Отже, безпека полягає у тій наполегливості, з якою саме буття в образі «Gestell» витісняє зберігання людиною власної істини, справжності. Суть «Gestell», на думку мислителя, полягає в тому, що, за певних обставин, буття у ньому відходить від істини, що ускладнює розуміння людиною власного буття, а інколи взагалі унеможливує таке розуміння.

У цій тезі ми досягаємо відповідної точки унаочнення суті «Gestell», у висвітленні якої нам може подати себе не лише сутність техніки, але також суть її зв'язку з людиною і буттям. Щобільше, мислитель наголошує на тому, що, в моменті усвідомлення сутності «Gestell» як безпеки, саме в цей момент і відбувається той головний поворот, у якому буття відкриває спасіння, причому поява такого спасіння відбувається з осердя самої безпеки. Це є ключовим моментом не лише для усвідомлення сутності техніки у М. Гайдеггера, але це уможливило також збагнути більш масштабно феномен пост-

людини, розробкою якого інтенсивно займається сучасна постантропологія. Концепція «Повороту» буття у формі небезпеки, в усвідомленні якої полягає спасіння, є важливим аспектом у подальших антропологічних студіях.

Література:

1. Тавризян Г. Философы XX века о технике и «технической цивилизации» / Г. Тавризян. – М. : Российская политическая энциклопедия, 2009. – 216 с.
2. Хайдеггер М. Бытие и время / М. Хайдеггер. – СПб. : Наука, 2006. – 451 с.
3. Хайдеггер М. Время и бытие / М. Хайдеггер. Вопрос о технике – СПб. : Наука, 2007. – С. 306–330.
4. Хайдеггер М. Поворот [Електронний ресурс] / М. Хайдеггер. – Режим доступу : <http://gtmarket.ru/laboratory/expertize/5581>.
5. Hayles N. K. How we became post human / N. K. Hayles. – Chicago : The university of Chicago press, 1999. – 351 p.
6. Rae G. Heidegger's influence on posthumanism: The destruction of metaphysics, technology and the overcoming of anthropocentrism / Gavin Rae // History of Human Sciences, 2014, 27 (1). – P. 51–69.
7. Ferrando F. Posthumanism, Transhumanism, Antihumanism, Metahumanism, and New Materialisms. Differences and Relations / Francesca Ferrando // Existentz, 2018, 8/2. – P. 26–32.
8. Stiegler B. Technics and Time, 1: The Fault of Epimetheus (Meridian: Crossing Aesthetics) / B. Stiegler. – Stanford University Press, 1998. – XVI, 296 p.

Рецензент** – кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії та релігієзнавства Національного університету «Києво-Могилянська академія» **В. П. Козловський